

Өзбекистан Республикасы
Халық билимлендириў министрлиги

Әжинияз атындағы

Нөкис мәмлекетлик педагогикалық институты

2016-жыл «Саламат ана ҳәм бала жылы»на
бағышланған «Илим ҳәм тәлим-тәрбияның
әҳмийетли мәселелери» атамасындағы
Республикалық илимий теориялық
хәм әмелий конференция
МАТЕРИАЛЛАРЫ

2016 йил «Соғлом она ва бола йили»га
бағишланған «Фан ва таълим-тарбиянинг
долзарб масалалари» мавзусидаги
Республика илмий-назарий ва
амалий анжуман
МАТЕРИАЛЛАРИ

IV бөлим

Нөкис - 2016

- 74.58** «Илим ҳам тәлим-тәрбияның әҳмийетли мәселелери» атамасында
И-44. Республикалық илимий-теориялық ҳам әмелий конференция материаллары
топламы. 4-бөлим Нөкис. НМПИ баспаханасы 2016ж. 224 бет.

«Илим ҳам тәлим-тәрбияның әҳмийетли мәселелери» атамасындағы Республикалық илимий-теориялық ҳам әмелий конференция материалларына Республикамыздың жоқары ҳам орта арнаўлы оқыў орынлары педагог-хызметкерлери, үлкен илимий хызметкер-излениўшилер, магистрантлар, студентлер ҳам улыўма билим бериў мектеплери муғаллимлериниң илимий-изертлеў ҳам тәлим-тәрбия мәселелерине арналған илимий баянатлары киргизилген.

Конференция материалларының мазмуны ҳам онда көрсетилген дереклердиң дурыслылығына авторлар жуўапкер.

Редколлегия қурамы:

1. Б.Пренов -ректор, редколлегия баслығы
2. М.Жалелов -илимий ислер бойынша проректор, редколлегия баслығы орынбасары

Редколлегия ағзалары:

3. Қ.Қадиров -руўхыйлық ҳам ағартыўшылық ислери бойынша проректор
4. М.Сарыбаев -оқыў ислери бойынша проректор
5. Қ.Қошанов -редакция-баспа бөлими баслығы
6. Е.Оразымбетов -илимий-изертлеў ҳам илимий педагог кадрларды таярлаў бөлими баслығы
7. А.Даулетмуратов -илимий-изертлеў ҳам илимий педагог кадрларды таярлаў бөлими инженері
8. Қ.Бекниязов -қарақалпақ тили кафедрасы үлкен оқытыўшысы
9. Б.Қурбанбаева -қарақалпақ тил билими кафедрасы үлкен оқытыўшысы
10. О.Сайымбетов -қарақалпақ тили кафедрасы доценти
11. С.Шынназаров -қарақалпақ тили кафедрасы доценти
12. Г.Патуллаева -қарақалпақ тил билими кафедрасы үлкен оқытыўшысы
13. Т.Халмуратов -рус тили ҳам әдебияты кафедрасы баслығы
14. Г.Алламуратова -рус тили ҳам әдебияты кафедрасы доценти
15. С.Елмуратова -рус тили ҳам әдебияты кафедрасы үлкен оқытыўшысы
16. М.Абишназарова -рус тили ҳам әдебияты кафедрасы үлкен оқытыўшысы
17. С.Жалилов -өзбек тил билими кафедрасы баслығы ў.ў.а.
18. Ю.Ибрагимов -өзбек тили кафедрасы доценти
19. Э.Хожаниязов -өзбек тили кафедрасы доценти
20. Д.Кабулова -өзбек тили кафедрасы ассистент-оқытыўшысы
21. К.Бабаджанова -инглис тили ҳам әдебияты кафедрасы баслығы
22. Т.Койшекенова -инглис тили ҳам әдебияты кафедрасы үлкен оқытыўшысы
- Р.Нуренова -инглис тили ҳам әдебияты кафедрасы пән кабинети меңгеріўшиси, техредактор

Пиқир билдириўшилер:

1. Б.Шамамбетов т.и.д., профессор
2. К.Алламбергенов ф.и.д., профессор
3. К.Қурамбаев ф.и.д., профессор
4. Б.Алламуратов б.и.д., профессор
5. А.Камалов Ф-м..и.д.

- 3 Материални юкланг
- 4 Тензометрни курсаткичини ёзиб олинг (ўлчаш)
- 5 Топилган натижани жадвал билан солиштиринг.

Лаборатория иши №3. Материалларни механик характеристикаларини текшириш.

Тажрибани қўйилиши: Рухсат этилган кучланишни текшириш. Бунда тажриба ўтказувчи виртуал лаборатория иши ускуналаридан фойдаланган холда, синалаётган материални назария билан олдиндан хисоблаб, хисоби тўғрилигини текшириб кўради.

Ишни бажариш тартиби.

дастурни компьютер хотирасига юкланг. Материални танланг. Бунинг учун рўйхатидаги материал учун белги кўйинг.

Материал диаметрини киритинг. «талаш керак d» ойнасидан фойдаланинг.

Стержень узунлигини киритинг.

Стержень ва трос ўртасидаги масофани киритинг. Узунлик ўлчамини киритиш ойнаси устунда кўриниб турибди.

Юкланиш керак булган юк оғирлигини танланг. Танлаш кнопкалари асбоб пастида рўйхат шаклида кўриниб турибди. Бажариш тугмасини босинг.

Муаллиф дастурни фойдаланувчилар учун очиқ тарқатишни шараф деб билади. Муружат учун raxmonqulov.raimqul@yadex.ru электрон почтага сўровнома юборинг.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Закирова Ф. Электрон ўқув-методик мажмуалар ва таълим ресурсларини яратиш методикаси. -Тошкент: ОУМТВ. – 2010. – 64 б.
3. **Delphi, Pascal » Разработчику** www.soft-open.com
4. **Презентация "Разработка графического редактора в Delphi" - ppt4web.ru**

КОРРЕКТ ЕМЕС ҚОЙЫЛҒАН МӘСЕЛЕЛЕРГЕ МЫСАЛЛАР

Р. М. Жалелов- магистрант, НМПИ

Қ. Жалелов-ТАТУ Нөкис филиалы

Коррект емес мәселелер түсиниги ҳазирги заман математикасының ең аҳмийетли тараўларынан бири есапланады. Коррект емес мәселелер математикалық физика, дифференциаллық теңлемелер, алгебра, есаплаў математикасы, компьютер томографиясы тараўларында кеңнен қолланылады. Француз илимпазы Ж.Адамар коррект қойылған мәселе түсинигин киргизген [1].

Анықлама. Математикалық физика мәселеси егерде төмендеги үш шәрт орынланса коррект қойылған делинеди,:

- 1) мәселе шешим бар;
- 2) мәселе шешими бирден- бир;
- 3) мәселе шешими орнықты, яғный берилгенлердиң киши өзгерисине, шешимниң киши өзгериси сәйкес келиўи керек.

Сол ўақыттан баслап усы шәртлерден бири орынланбаса мәселе коррект емес қойылған деп есапланған хәм соңғи изертлеўлердиң кереги жоқ деп есапланған.

Бирақ физика тараўындағы мәселелерди моделлестиргенде мәселе шешиминиң бар болыўы мәселениң физикалық мазмунынан келип шығады. Демек, санаат ислеп шығарыўы талапларынан келип шығып биз шешимниң бирден- бирлигин хәм оның орнықтылығын көрсетиўимиз керек болады. Усы талаплардан келип шығып 1943-

жылы академик А.Н.Тихонов коррект емес мәселелерди изертлеуимиз керек деген шешимге келген хэм бул тараўда үлкен табысларға ерискен [2].

Енди коррект емес қойылған мәселелерге мысаллар келтиремиз.

1-мысал. Жыллылық өткизгишлик теңлемеси ушын қойылған Коши мәселеси берилген болсын

$$\begin{cases} u_t = -u_{xx}, \\ u|_{t=0} = \varphi(x) \end{cases}$$

Усы мәселе коррект емес қойылғанлығын дәлилеймиз.

Егер $\varphi(x) = \frac{\sin nx}{n}$ болса, онда шешим $u(x,t) = \frac{\sin nx}{n} \cdot e^{-n^2 t}$ болады.

Ҳақыйқатында да, $u_t = n \cdot \sin nx \cdot e^{-n^2 t}$, $u_{xx} = -n \cdot \sin nx \cdot e^{-n^2 t}$

Демек, $u_t = -u_{xx}$ теңлигин қанаатландырады, яғный шешим болатуғынын көрсетеди.

Бирақ $n \rightarrow \infty$ да $\|u(x,0)\|_C = \frac{1}{n} \rightarrow 0$, ал $\|u(x,t)\|_C = \frac{e^{-n^2 t}}{n} \rightarrow \infty$ бул болса шешим орнықты емес, демек жыллылық өткизгишлик теңлемеси ушын қойылған Коши мәселеси корректли емес екенлиги анықланды.

2-мысал. Лаплас теңлемеси ушын қойылған Коши мәселеси берилген болсын

$$\begin{cases} u_{tt} + u_{xx} = 0, \\ u|_{t=0} = \varphi(x) \end{cases}$$

Усы мәселе коррект емес қойылғанлығын дәлилеймиз.

Егер $\varphi(x) = \frac{\sin nx}{n}$ болса, онда шешим $u(x,t) = -\frac{\sin nx}{n} \cdot e^{-nt}$ болады.

Ҳақыйқаттында да, $u_{tt} = -n \cdot \sin nx \cdot e^{-nt}$, $u_{xx} = n \cdot \sin nx \cdot e^{-nt}$

$u_{tt} + u_{xx} = 0$ теңлигин қанаатландырады, яғный шешим болатуғынын көрсетеди.

Бирақ $n \rightarrow \infty$ да $\|u(x,0)\|_C = \frac{1}{n} \rightarrow 0$, ал $\|u(x,t)\|_C = \frac{e^{-nt}}{n} \rightarrow \infty$ бул болса шешим орнықты емес, демек Лаплас теңлемеси ушын қойылған Коши мәселеси корректли емес екенлигин билдиреди.

Әдебиятлар:

1. Аламинов М.Х. Задача Коши для операторно-дифференциального уравнения высокого порядка. Вестник ККО АН РУз., 2002 г., N1- 2, с.54-57.
2. Тихонов А.Н., Арсенин В.Я. Методы решения некорректных задач. М.: Наука, 1979, 285 с.

ГУМАНИТАР ТАЪЛИМ ЙУНАЛИШЛАРИДА МАНТИҚИЙ ФИКРЛАШНИ РИВОЖЛАНТИРИШДА ИНФОРМАЦИОН ТЕХНОЛОГИЯЛАР ВА АНИҚ ФАНЛАРНИНГ МОХИЯТИ ХАҚИДА

Ж. Отепбергенов

Ажиниёз номидаги НДПИ ассистенти

Гуманитар таълимнинг ўзига хос хусусиятларидан бири бўлажак кадрнинг мустақил фикрлаш қобилияти даражаси билан характерланади. Агарда талаба мустақил изланиш, мустақил фикрлаш ва мустақил ечимлар қабул қилиш қобилиятига эга бўлмаса, келажакда унга инсонларнинг маъновий онги билан боғлиқ бўлган маъновий маърифий ишларни ишониб топшириб бўлмайди.

Сержанова Д.С. Особенности использования облачных вычислений и предоставления услуг передачи данных.....	46
Сейтимбетов Д.М. Геоинформацион тизимини бизнес соҳасига жорий этиш афзалликлари.....	47
Сапарова Г.А., Сапарова У.А. Классификация аппаратных средств защиты информации	49
Сапарова Г.А., Сапарова У.А. Использование алгоритма по уровню защищенности.....	51
Танирбергенов С.А., Артыкбаева Ж.К. Ўқувчиларда фазовий тасаввурларни ривожлантириш масалалари.....	52
Рахмонкулов Р., Норимов Ш. Информатика ва ахборот коммуникацион технология-ларини ўқув ва тарбиявий ишларида қўллашда содда тест дастуридан фойдаланиш.....	54
Рахмонкулов Р., Норимов Ш. Назарий механика» ва «материаллар каршилиги» фанини ўрганишда виртуал лаборатория ишларидан фойдаланиш	56
Жалелов Р.М., Жалелов Қ.М. Коррект емес қойылган маселелерге мысаллар	57
Оттепбергенов Ж. Гуманитар таълим йуналишларида мантикий фикрлашни ривожлантиришда инфорацион технологиялар ва аниқ фанларнинг мохияти хақида.....	58
Нысанбаев Ш.О. Использование графических возможностей delphi при решении некоторых задач школьной математики.....	60
Ниетуллаева С.К. Телекоммуникация системаларинда маршрутлаўды аналитикалык моделлестириў.....	61
Татлымуратов Н.Ж. Биотехник жараёнларни имитацион моделлаштиришнинг асосий вазифалари.....	64
Махамбетов П.Ж. Ўрта махсус таълим муассасалари талабаларининг давоматини юритиш тизимин яратиш.....	65
Аламинев М.Х., Мамбеткаримов Б.М. Чегаравий масалаларни ечишни дифференциал-оператор тенглама учун қўйилган коши масаласини ечишга келтириш.....	67
Мамбетниязов М.Т. Электрон сабақлықлар ҳәм оларды жаратыўға қойылатуғын дидактикалык талаплар.....	68
Мамбетниязов М.Т. Талабалардың өз бетинше билим алыўларын раўажландырыўда электрон сабақлықлардың әхмийети.....	69
Алланиязова М.К., Кужбанова Н.К. Синтез и свойства n-β-оксиэтиламиновых производных фталимида.....	71
Улукназаров М.Ж., Абжалилов С.Х. Олий таълим курсида ўргатиладиган асосий математик физика тенгламаларининг полином ечимларини куриш методикаси.....	72
Курбаниязов А.Е. Сызыклы дифференциаллык теңдемелер системасы ушын ляпунов функцияларын жасаў.....	74
Канатбаев С.С. Мектеп физика курсида тербелістер бөліміне тиісті есептер шешуде компьютер дәстүрлерінен пайдалану.....	75
Турданов К., Палўанова А., Жылгелдиева А. Оқыўшыларға физика кәсибине қызығыўшылығын арттырыўға оқытыўшының роли.....	78
Назарбеков К.К. Способы борьбы с наносами из реки в каналы.....	79
Турданов К., Жалелов М. Физика сабағында маселелер шешиўде инновациялык технологиялардан пайдаланыў усылы.....	80